

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SAJUNGOS LEIDINYS

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

Nr. 8(89)

1993 m. balandis

Mūsų konferencijoje

KAUNAS. Ralandžio 17 d. Savivaldybės rūmuose įvyko Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos tarybos ir rajonų skyrių pirminkų konferencija, kurioje aptarti Lietuvos politinės, ekonominės ir socialinės padėties bei organizacijos darbo gerinimo klausimai. Dalyvavo ir žodį tarė mūsų remti Seimo nariai: G.Vagnorius, E.Kunevičienė, V.Briedienė, B.Gajauskas. Be kita ko, atkreiptas dėmesys į Vilniaus bendrijos rekomendacijas:

1. Sajungos rajonų ir miestų skyrių iniciatyva gegužės 2 d. suorganizoti Motinos dienos minėjimus. Iš šventės pakviesi Sajungos narių seimas, jaunimą ir vaikus. Pagarbti partizanų, politinių kalinių gyvas ir prisiminti mirusias ir žuvusias Lietuvoje ir tremtyje Motinas.

2. Paminėti didžiausios 1948 m. gegužės 22 d. deportacijos iš Lietuvos 45-asis metines. Politiskai įvertinti, jog tai buvo totalinis Lietuvos ūkininkų sunaikinimas prieš įvedant kolchozinę sistemą. Paprasstyti žmonių, kad įvardytų sovietų okupantų taklininkus: kas kiekvienu konkrečiu atveju vežė, kas atėmė turta, tyčiosi, kurie iš tų aktyvistų dar gyvena ir ką veikia dabartinės Lietuvos politinės situacijos sąlygomis.

3. Gedulo ir Vilties dieną neapsiriboti vien Dainų ir Poezijos švente Vilniuje, Kalnų parke birželio 13 d., bet ir birželio 14-ąją eisenomis miestų ir rajonų centruose politiskai akcentuoti, kad dabartinė prokomunistinė valdžia yra atstumusi ir stengiasi nematyti žmonių (lyg jų visai nebūtų), kovoju si už Lietuvos Nepriklausomybę, kurią dėka

Lietuva atgavo nepriklausomybę.

4. Kiekvienam tokiam renginiui įsteigtis organizacinis komitetus veiksmų koordinacijai. "Tremtinyje" ir kituose mums priimtinose leidiniuose išsamiai nušvieti šiu datų svarbą Lietuvos istorijai ir ateičiai.

5. LPKT Sajungos laikraščiu "Tremtinyje" atidaryti valiutinę ir taloninę saskaitas banke, kas leistų gauti didesnę paramą iš žmonių ir kai kurių organizacijų laikrascio leidimui.

6. Akredituoti "Tremtinio" korespondentus JAV, Kanadoje, Australijoje ir kitose užsienio salyse, kuriose gyvena nuo okupantu persekiojamų pasitraukę Lietuvos piliečiai. Akredituoti "Tremtinio" korespondentą Vilniuje Lietuvos Seimo ir Vyriausybės darbuvi nušvieti.

7. "Tremtinį" platinti per LPKT sąjungos skyrius ir padalinius, proporcingai tų skyrių narių skaičiui.

8. Įvyksiantiame LPKT sąjungos suvažiavime pateikti svarstyti Sajungos tarybos poziciją dėl kuriamos "Atgimimo" organizacijos ir dėl politinių kalinių ir tremtinių narystės joje.

Daug išsamų pasiūlymų Sąjungos darbo tobulinimo klausimais pateikė Vilniaus bendrijos tarybos narys J.Jurkšaitis, Druskininkų, Klaipėdos, Panevėžio, Šilalės ir kitų rajonų ir miestų skyrių pirminkai. Tai padės Sąjungai tobulinti savo veiklą ir parangi suvažiavimui svarstyti metodinę programą. LPKT sąjungos suvažiavimą numatyta rengti gegužės mėnesio pabaigoje.

Redakcijos inf.

Lietuvos Respublikos Generaliniam Prokurorui PAREIŠKIMAS

Mes, buvę politiniai kaliniai ir tremtiniai bei kiti šilališkiai, prieš Seimo rinkimus (1992 m. spalio 10 d.) dalyvavę susitikime Šilalės miesto kultūros namuose su tuometiniu LDDP pirminknu A.Brazauskui, pareiškome, kad už tai esame persekiojami: kviečiami tardyti į Šilalės tardymo poskyrį, klausinėjami, kieno kviečiami atvykome į susitikimą, kokias dainavome dainas, ką kalbėjome, ką veikėme, ką matėme.

Nesuprantame, kam nepatiko mūsų dainuojamos lietuviškos dainos. Kadangi naujas Seimas dar nepriėmė įstatymo, draudžiančio žodžio, dainos ir minties laisvęs, kreipiamės į LR Generalinį Prokurorą ir prašome viešai paaiškinti, pagal kieno pareiškimą išskelta ši byla, kieno nurodymu esame tardomi.

Jei ir toliau mus persekiuos, būsimė priversti galvoti, kad gržta sovietinių metų represijos, žmogaus teisių bei kitų demokratijos normų pažeidinėjimai, kad nesilaikoma LR Konstitucijos.

(Devyni parašai)

P.S. Po to, kai pareiškimas jau buvo paruoštas siusti, mes, po juo pasiraše žmonės, dar kartą buvome iškvesti į tardymo poskyrį prie Šilalės raj. PK pas tardytojų A.Elijašių, kur buvome fotografuojami iš dešinio profilio ir iš priekio - kaip tikri kriminaliniai nusikaltėliai.

"KGB bei kitų repressinių struktūrų archyvai turi priklausyti tik valstybei. Žmonių genocidą turi tirti teisininkai ir istorikai. (...) Archyvai jokiui būdu negali būti laikomi rūsiuose, nes galimi šildymo ar videntiekio sutrikimai, archyvai gali būti užpilti ir sunaikinti.

Lietuvos Respublikos archyvų generalinis direktorius Gediminas Ilgūnas ("Tiesa" Nr. 66, 1993 04 08)

Ne vanduo sunaikins KGB archyvus!

gumą buvo būtinas ir neišveniamas. Kairiuosius, matyt, nebe pagrindo, persekiojo anaipitol ne galimų represijų, demaskavimo baimę. Represijų, bent maža dalele panašių į aprašytas KGB archyve, nebuvu ir būti negalėjo. NKVD-MGB-KGB teroras pasaulyje istorijoje nei masais, nei išradinguu, nei žiaurumu dar nepralenktas. Valdančioji struktūra, vadinus VPK/b, LKP, SSKP vardais, buvo tiesiogiai susijusi su represijų aparatui. Maža to, jis buvo, kaip visur kitur, ir šios veiklos "kvėpeja ir organizatorė". Žmonės, susipejant rankas krauju ar suterė sažinė, kol teisingumas savo žodžio dar netarė. Gali samprotauti kaip tinkamas, tačiau teisingumo atkūrimo problema yra ne tik teisinė, bet ir moralinė, ir socialinė, net ir ekonominė. Maža to - visa pagrsta būtent ja. Todėl rūpinimasis išsaugoti KGB archyvus iš tiesų turi gulti ant Valstybės pėčių. Jau tada, kai tuo po rugpjūčio pučo archyvai buvo paimiti Valstybės žinion, jie buvo gerokai "apvalytū". Senieji šeimininkai suspėjo kai ką išvežti Rusijon, kai ką sunaikinti, kai ką iškarpti. Iš rajonų į centrą buvo atgabenta nemaža bylių viršelių, kuriuose buvo paliktos nekalbos buhalterinės ataskaitos apie komandiruočių išlaidas ir pan. Ir po perėmimo pasitaikė dokumentų grobstymo faktų. Tačiau Vilniuje išliko milžiniškas tautos kančios ir skausmo archyvas, surinktas ir susistemintas pačių kankintojų ir egzekutorių. Jo vertė tautos ir teisės istorijai neįkainojama.

Siūlymas KGB archyvą naujoti tik molestui ir teisei nepakanamas ir netgi ydingas, nes maskuoja valdžion atėjusios grupės interesus. Dar Aukščiausiosios Tarybos deputatai ekskomunistai įnirtingai priešinosi net simbolinėi desovietizacijai, nors tokas aktas atkuriant teis-

inėjimui ir net pasityciojimui iš jų. Represijas patyrusieji turi moralinę teisę, jei tik to pageidauja, pažvelgti į savo bylas, prisiminti savo kankintojų, galbūt bendražygį ar vieno likimo žmonių vardus ir aplinkybes. Šią teisę turėtų suteikti įstatymas.

Kaip žinoma, KGB archyvai dar nėra aprašyti, inventorizuoti. Kol tai nepadaryta, negalima archyvų kraustyti į kitą vietą. Persikraustymo sumaištis sudarytų labai patogią progą archyvus "išvalyti", o ir apskritai gali dingti daug dokumentų. Suinteresuotų tokiu dingimiu netrūksta. Nėra dokumentų - nėra problemos. Tai ne naujas principas. "Tautų tévas" Stalinas buvo kur kas racionalėsnis: jis megėsakyti: "Nėra žmogaus - nėra problemos".

KGB archyvų išsaugojimas toli gražu ne vien generalinio direktoriaus G.Ilgūno reikalas. Santaros Seimo nariai turėtų pasistengti, kad įstatymas dėl archyvų aprėptų čia suminėtas aplinkybes. KGB archyvams didžiausias pavojus - anaipitol ne vanduo iš prakurusio radiatoriaus.

Teodoras ČIAPAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS AUKŠČIAUSIAJAM TEISMUI

Mes, buvę tremtiniai, politiniai kaliniai ir rezistencijos dalyviai, remdamiesi Jungtinių Tautų Žmogaus teisių deklaracija ir Lietuvos Respublikos Konstitucija, reikalaujame:

paskelbtį nusikaltusioms lietuvių tautai Lietuvos gyventojų masinių genocidą vykdžiusias "istrebitalių" (vėliau pavadinčius "liaudies gynėjų" vardu) politines ir karines SSRS NKVD-KGB organizacijos struktūras. Šių organizacijų būriai tiesiogiai dalyvavo žmones areštuarodami, tremdami, žudydami, grobstė ir nai-kino Lietuvos piliečių ir valstybinė turtą.

Vienbalsiai priimta LPKT konferencijoje 1993 04 17 Kaune.

1993 m. balandis

TREMTINYS

2

Balandžio 6 d. i Vilnių buvo atvykusi JAV pareigūnų delegacija, vadovaujama buvusio JAV pasuntinio Sovietų Sąjungoje, Belaisvių komiteto pirmmininko Malkino Tuno, dingusiu SSSR teritorijoje JAV karių bei karo belaisvių paiešku klausimu.

JAV Vyriausybė ir privačios organizacijos ieliko 78000 amerikiečių, dingusiu be žinios Antrojo pasauliniame kare, 8000 JAV karių, patekusiu į nelaisvę per Korėjos kara, apie 2100 žmonių, dingusiu Vietnamo kare, apie 100 JAV karių, vykdžiusių išvairias misijas šaltojo karo metais ir dingusiu be žinios.

Delegacijos vadovas sakė, kad du ar trys amerikiečių lėktuvai šaltojo karo metais buvo numušti virš Baltijos šalių ter-

Amerikiečių belaisvių paiešku klausimu

terijos, tad gal atsilieps asmenys, galintys suteikti apie šias įgulas daugiau žinių.

JAV ambasadorius Lietuvoje p. Darelas Džonsonas paaiškino, kad JAV Vyriausybė ir belaisvių ūsimoms yra svarbi net ir iš pirmo žvilgsnio atrodanti labai menkutė žinutė. Galėjo ir taip atsitikti, kad iš Korėjos ar Vietnamo amerikiečių belaisviai buvo pervežti į Rusiją ir laikomi kalėjimuose. Tačiau tikri žinių apie tai nėra.

Sios klinios misijos delegatai iš anksto įvardingai dėkojo Lietuvos politiniams kaliniams ir tremtiniams, kurie galbūt yra tokiai nelaimingo likimo amerikiečių metuose ir dingusiu be žinios.

apie tai suteikti žinių.

Nors kiek žinantieji apie amerikiečių belaisvius yra prasmi parasyti į JAV ambasadą p. Dervudui K. Staebenui adresu: Akmenų 6, Vilnius 2001 ir "Tremtinio" redakcijai.

"Ieškome ne todėl, kad kaltintume kurią nors šalį arba žmogų, atliekame paprastą pilietinę humanitarką misiją, norime žinoti apie dingusius žmones" - pabrėžė delegacijos vadovas M. Tunas, kalbėdamasis su Lietuvos politinių kalinių ir tremtiniių sajungos atstovais.

V. PODERYTÉ

Ketvirtoji Mykolo Pronckaus iliuzija

Seimo narys M. Pronckus "Tiesoje" /1993 m. balandžio 8 d., Nr. 66/ paskelbė straipsnį "Gyvenkime ir dirbkime be iliuzijų". Pats laikas, o gal ir suvėluota tokius straipsnius rašyti. Dvejų rinkimų laimėti. Valdžia baigiamai susigražinti. Tikrovė negalestingai apvertė aukštyn kojomis vienam rinkimui pažadus. Senų populiarų iliuzijų neliko nė paduju. Taigi kaičiai prasimanysti naujų ir skleisti jas pramažiu su senosiomis. Pastarųjų minėto straipsnio autorius priskaiciuoja tris.

Pirmausia suniekinamas ir atmetamas buvusio premjero G. Vagnoriaus vykdytas ir dabar siūlomas gyventojų pajamų indeksavimas. Nė nemegimama atremti ekspremjero argumentų. G. Vagnoriaus Vyriausybės valdymo metu realios gyventojų pajamos stabilizavosi, o 1992 m. viduryje pasiekė 1989 metų lygi. Kai ūkio valdymą perėmė DDP ir kairosioms jėgomis atstovaujančių ekonomistų, dėl jų nekompetentingų sprendimų realus darbo užmokesčis buvo mažinamas kas mėnesį 20-30 procentu. Infliacija tapo nevaldoma, o atlyginimai ir pensijos buvo išaldyti. Vyriausybė, nesugebanti surinkti dviejų trečdalį mokesčių, bet mokanti atimti iš pensininko kašni kasdinėnės duonos, nuskurdinti iki paskutinės ribos eilinių pilieti, neturi jokiros moralinės teisės girtis kompetencija ir rūpinimusi piliečių gerove. Vidutinis kovo mėnesio kainomis indeksuotas darbo užmokesčis turėjo būti 28 tūkstančiai talonų, o vidutinė pensija - 13 tūkstančiai talonų. Tikrovėje - tris kartus smuko pragyvenimo lygis. Stai kodėl tikroji priežastis pakeliama prasimanymu apie "talonų spausdinimo mašiną". Šalies gyventojams naudos duotų ne partinių pozicijų laikymasis, o dalykėliai visų Seimo narių pačių išvadų nagrinėjamas, neatmetant ir G. Vagnoriaus projektų. Bemaž metus trukusios grumytės AT dėl Lietuvos banko valdytojo ir energetikos ministro paketinio kompetentingais asmenimis pasibaigė stebinančiai pačiai finalu. Kai tik kairieji pačių virš, tuo pat atsisakė V. Baldišio ir L. Alimonto paslaugų. Neigindžiamas įrodymas, kokia žala daroma valstybei, kai partiniai interesai iškeliami virš visa ko. Sie iškalbingi faktai skaldo ir kita, straipsnio autorius nepaminėta iliuzija - kad tik DDP geriausiai gali atstovauti tautos interesams. Partinių interesų pirmenybiųskumas perintas su ideologiniu pabeliu ir tradicijomis.

Antroji M. Pronckaus iliuzija - apie neva stabdomą žemės reformą. "Kas gi padaryta vadina maja žemės reforma? Nepaprastai sumažėjo žemės ūkio gamyba. Išgrobsta, išvogta, sunokota daug žemės ūkyje buvusio turto. Zymiai pablogėjo žmonių gyvenimo sąlygos", - rašoma straipsnyje. Tokia minti kairieji stengesi ir stengiasi palaikti gyvą kuo ilgiau. Nereikia gilių analizės. Pakanka prisiminti, kas buvo žemės reformos vykdymas. Tikriausiai be išimties, visoje Lietuvoje koltukų ir tarybinių ūkių vadovai buvo palikti laikinaisiais ūkių administracijos vadovais. Taigi jie, o ne kažkitas tiesiogiai vadovavo ir vykdė tą, peikiama žemės reformą. Absoliuti dauguma šių vadovų savo metu priklausė LKP-SSKP, o nemaža dalis tapo DDP nariais. Jie save laikė ir tebelaiko labai kompetentingais, žemės ūkio specialistais. Jie visi buvo ir teberė atskūrusios Lietuvos valstybės piliečiai. Taigi, atrodytu, pilietinės sąžinės ir piliečio sąvokos samprata jėems neturėtū būti neatrasta žemė. Būtent jie ir vykdė tą reformą, labai gerai suprasdami visus jos niuansus. Vieni negaišuodami "susipratavavo" sau, giminėms ir "geriem pažintamieims" technikos, kiti atsirėžė po derlingą žemės gabala privaćiam ūkiumi, treti, žiūrėk, nesileido kipš sugundomi ir išsaugojo visuomeninį turtą ir besikuriantiems ūkininkams padėjo. Kaltinėti Sajūdį sugriovus žemės ūkį daugiau negu naivu, nors Sajūdžio kaltė iš tikrujų milžiniška ir sunkiai beatitaisoma. Sajūdis nuveikė titanišką darbą iniciuodamas Valstybės atkūrimą, tačiau nepakankamai dėjo pastangų teisingumui atkurti. Lemtingų klaidų pasekmės skaudžiai jaučiamos. Suvėlavus teisinei reformai, išešėjo nusikalstumas, žymiai didėjo visuomenės (vadinamojo partijos) turto atsidūrė, partinės nomenklatūros rankose ar itakoje. Nesant desovietizacijos įstatymo, korumpuota vienvaldės partijos viršūnėlė atgaivino seną, jau spėjusią gerokai prasisklaidyti sovietmečio iliuziją - esą tik ji tešanti vienintelė teisėta ir kompetentinga buvėja bet kokioje valdyje. Si iliuzija. Valstybei ir jos piliečiams kainuos labai brangi.

Trečioji M. Pronckaus iliuzija gal kiek ir pavėluota. Atseit jau užtenka šnekų apie greitai gerėti pradėsiantį gyvenimą. Iki rinkimų partijai buvo naudinga dumti akis pažadais. Net ir didžiausiai naivuoliams blaivosi galva - ne pažadais ir ne užkeikimais

Edmundas SIMANAITIS

"Žuvome dėl Tevynės"

R. Antinis, dailliniukas edukatorius. R. Bankauskas. Atstatymo darbus finansuoja Paminklotvarkos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Prisimintume, kad paminklas buvo pastatytas 1930-aisiais, Vytauto Didžiojo metais. Projektavo, paminklo statybą prižiūrėjo dailininkas Stasys Stančius. Paminklas buvo gelibetoninis, 9 metrų aukščio, stilizuoto kardo pavidalo. Paminklo priekinio fa-

Paminklo metai nugriautas paminklas "Žuvome dėl Tevynės".
Iš P. Jakšto asmeninio archyvo

pantas nugriovė ten palaidotiems Lietuvos savanoriams skirtą paminklą "Žuvome dėl Tevynės", S. Dariaus ir S. Girėno mauzoliejų, sulygino su žeme Pirmojo pasaulinio karo vokiečių karių, 1915 metų Kauno tvirtovės gynėjų, 1941 metų birželio sukilėlių kapus. Išblaškė po kitas kapines Lietuvos karo laukų palaikus, antkapinius paminklus.

1992 metais Lietuvos Respublikos Vyriausybės potvarkiu nepelno įmonė "Palikimas" buvo įpareigota atstatyti karinio paveldo objektus ir įamžinti sunakintų karių kapų atrinimą buvusiose Kauno miesto kapinėse, nūnai vadintose Ramybės parku. Tuo pačiu potvarkiu patvirtintas darbų koordinavimo konsultacinis komitetas.

1994 m. numatyta atstatyti paminklą "Žuvome dėl Tevynės". Autorius - skulptorius

sado pusėje buvo užrašyta: "Žuvome dėl Tevynės" ir ištrauka iš šv. Jono evangelijos "Niekas neturi didesnės meilės, kaip tas, jei kas guldo savo gyvybę už savo prietelius".

Prieš pradedant darbus, reikia patikrinti sunakintų paminklų vietas. Kreipiamės į vienus, kuriems brangi ši vieta - buvusios miesto kapinės. Laukiaime liudininkų, menančių kapių naikinimą, turinčių nuotraukų ar kitokios istorinės medžiagos. Prašome kreiptis Kauñe, Juozapavičiaus pr. 57 į 28 kabinetą antradieniais ir ketvirtadieniais nuo 12 iki 14 val. arba tuo pačiu laiku skambinti telefonu 74 16 49. Žinias galima siusti ir paštu - įmonė "Palikimas" (Kauno skyrius) Centrinis paštas, 3000 Kaunas.

Jonas VORONAVIČIUS

1993 m. balandis

TREMTINYS

3

Švyturys nakties tamsoje

Saulėtų balandžio pirmąją, kas pėdias, kai važiuotas skubėjo į Šiaulių kaičių bažnytėlę garbaus jubiliejaus - aštuoniadekimtmēčio proga nusilenkti parapijos klebonui Vladislavui Poželai.

Kunigo V. Poželos gyvenimas surietas ir su Šiauliais. Neprisklausomoje Lietuvoje jis dirbo Šv. Jurgio bažnyčioje. Faistinės okupacijos metais - Šiaulių kaičių kapelionu. Ten jo žinioje buvo koplyčia ir biblioteka. Rizikuodamas ne tik savo, bet ir artimųjų gyvybę, kunigas išvairiausiai būdais gelbėjo nešaiminguostus. Sutanoje išsiūtose giliose klaustecėse nešdavo kaliniams duona, kurią slėpdavo kaičių bibliotekėlėje už knygų.

Kelnietai žydas Benjamas Fukas pasakoja: "Tu be galio kitiems atsidavęs žmogus. Jis mai-tino siūpeenius kalinius, palaukė juos moraliai, perduodavo žinias iš fronto. 1944 m. man, mirtininkui, jis aplata perdaivė pjūkieli, kad galėtai perpjauti langą grotas ir su dviečių trimis mirtčiai pasmerkti". Pabėgti. Nakri, per bombardavimą mums pasise-kė ištrūkti iš mirties".

Kiekvienu naktį iš kameru žydus grupėmis veždavo susaudyti. Buvusi Šiaulių kaičių kaline Marija Juvinaitė-Voronova prisimena, kaip kunigas vieną ryta jos pakiausė: "Ko jūs laukiat, ko tikite? Reikia kuo skubiausiai bėgti. "V. Požela atnešė virves, pamokė, kaip pasidaryti kopėtias, kaip saugiai nušokti nuo aukštostų kaičių tvoros, kad neužsimuši į suverstus smailitus akmenis (ne vienas taip žuvo).

Fania Aleksandravičienė-Medauskienė, jau seniai gyvenanti Izraelyje, taip pat dekinga kungui: "Gerbiamas kunigas Po-

žela, nežiūrėdamas nei tautybės, nei tikėjimo, visiems buvo huma-niškas. Tai buvo tarsi švyturys skestančiam laivui nakties tamsoje".

Faistus išvijus, 1946 m. kunigas raudomųjų buvo verbuoja-mas. Privačiame bute suruoštose vailėse kagebistai kalbėjo: "Mes tave gerbiaime. Mums reikalingas padėjęs. Prie Smetonos buvai pavasariniukas, gimnazijos kapelionas. Prie Hitlerio buvai kaičių kapelionas. Visoms val-džioms padėjai. Padék ir mums. Nueisi pas miškinius, paspavie-dosi. Dėl akių suimsim. Nebijok. Valgyti mes tau atnešim..."

Kunigas atsisakė išpinauti. Todėl baisiausią sufabrikuotą kaltinimą pagrindu jam buvo su-

daryta byla. Bet stigo škalčiu, nu-teisti iškart. Atmirado liudininku, kuriuos Požela išgelbėjo nuo mirties. Požedžiaujant ketvirtą kartą, tik "trijulė" už akių nusprendė, kad teisiamasis turi kalėti 25 metus ypatingo reikimo lageryje.

Po dešimties katorgos metų

Pranyks kauburėliai, kryžiai mediniai...

Kiekvieną kartą, išgirdes dai-ną "Buvo naktis Šv. Jono" arba "Tas dulkėtas traukiniai į tol nu-keliavo", mintinius nuklystu į tolimos Buriatijos mažą kaimelį - Tamachtai 21 km... Aš su broliu ten atsidūrė 1953 m. po mén-ei trukusios kelionės. Dauguma to kaimelio gyventojų buvo 1948 m. trėmimo lietuvių.

Kelioms savaitėms praslinkus po mūsų atvykimo, vienoje Še-moje buvo įvenčiami Jono ir Po-vilo vardadieniai, kur gal pirmą kartą Buriatijoje ir nuskambėjo tos mūsų iš Lietuvos atvežtos dvi dainos. Visiems jos patiko ir greitai paplito po visas Celutajaus miškų ūkio gyventojes. Savaitgaliais po sunkių darbų susiėjė dainuodavome, šokdavome...

Šiandieną labai norėčiau paklausti: kur jūs, mielosios dainininkės ir šokėjėlės - Danutė, Ge-nė, Savutė, Janė, Bronė, Anelė,

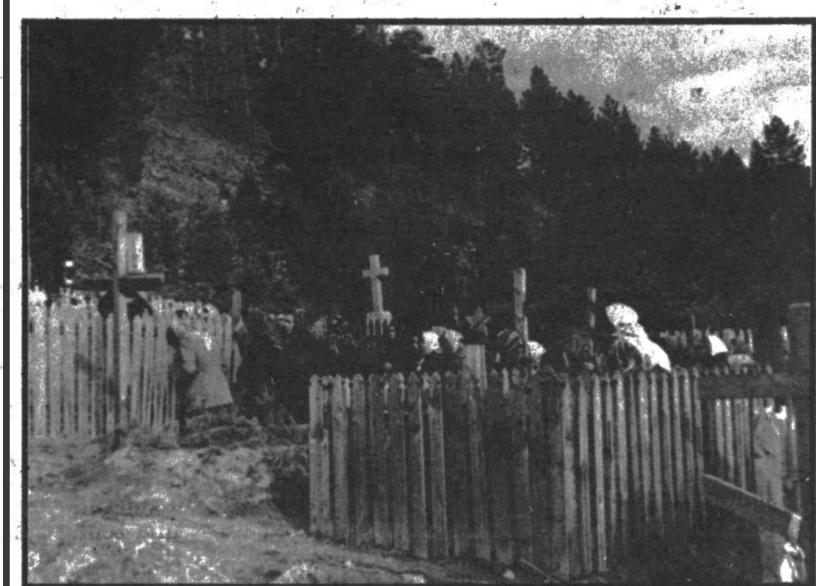
Liuda, Onutė, Kazytė, Antutė ir taip gražiai mums armonika gro-daves Julius, kur vyrai - dainininkai? Ne vienam jau turbūt ir kau-burėlis supiltas...

Nepamirškime tu, kurių ir kaukeliams sugrįžti į Lietuvą nebuvo lemta, kurie liko ten, kur šiandien gal tik pasvirę kryžiai byloja, kad ir čia kadaise gyventi lietuvių. Jie čia vargo, kentėjo, myléjo, šoko ir ilgesingai daina-vo: "Leiskit į Tėvynę, leiskit pas savus..."

Leonas VIDUGIRIS

P.S. Netinau, ar šino savieji, kad 1947 m. sausio mén. Komijo-je, Železnodorožno raj., Ustvym-lage Nr. 243-11-1 isolatoriuje bu-vo mirtinai sušaldytas labai nusil-pes politinius kalinius Jonas Minke-vičius, kiles iš Naujamiečio (o gal Panevėžio valsč.) Degionių kaimo.

L.V.

Staraja Brian (Buriatija) gyventojo kapinės

Aldona SABALIAUSKIENĖ

A.Puodžiūno nuotraukoje:
Kun. Vladislavas Poželos
jubiliejaus akimirką

PO TO, KAI RASEM

Gerb. Redakcija,

Esu auolatinis "Tremtinio" skaitojojas ir norėčiau pakomentuoti čia pastebėtus netikslumus.

Pirmausiai dėl Nr. 2(63) E. Sili-maicičio straipsnio "Sventiškas spyplytės vielos spindėjimas". Liudvinave negalėjo būti rasti Jo-nos Rašytinio palaičių, nes 1948 m. jis buvo išvežtas į tremtį - Ir-kutsko sritį. Nižneudinsko raj. Solovjovsko gyvenvietę. Jonas bu-vó mano bendraklasis, o tremtyje, toje pačioje gyvenvietėje buvo kartu išvežta ir mano sesuo. Liud-vinave galėjo būti tik Juozas Rašytinio-Sarvo palaičių. Jis žuvo 1947 m. kovo 19 d. (per savo var-dadienį) tarp Liudvinavo ir Buktos valst. ūkio kautynėse su vietinio valstiaus stribais ir MGB kai-riuomenė, bet iš apšaudomo atvir-o ploto jo lavono negalėjome paimiti. Juozą labai gerai pažinau, todėl iš jia datą įsiminiavau.

Be Sarvo, kaičių kautynėse žu-vot Tautginas, kurį traukdamiesi išsiivežėme, o Viesulai buvo per-šauta kaičių. Viesulai, paėmėme mes - 4-os kuopos (Vytauto rinkt.) vyrai ir paraiškėme į sa-vą slėptuvę "Paneriai", būvusių Kaivarų valsč. Gintautų km. Ji išgydė medicinos sesuo Aušrele (slapyv.) Po savaitės Viesulas grėjo į savo kuopą.

Dar vienas netikslumas Nr. 5(86) Stasio Sudniko straipsnyje.

"Tauro" apygardos vadu nuo 1946 07 04 (žuvus prie Agurki-kės Zigmui Drungai-Mykolui-Jo-

nui 1946 m. birželio 12 d.) buvo rinktas ltn. Antanas Baltušis-Zvejys, kuris žuvo 1948 m. vasio-rio 2 d. Juozas Lukša-Skirmantas nuo partizanavimo pradžios - 1946 m. sausio 1 d. buvo paskirtas "Geležinio vilko" rinktinės leisto laikrakčio "Kovos keliu" redaktoriumi, o nuo 1946 m. balandžio 22 d. (atlikus teritorinių pas-kirstymą tarp "A" ir "Tauro" apygardų) buvo paskirtas "Tauro" apyg. spaudos organo "Laisvės žvalgo" redaktoriumi. Kartu su apygardos vado rinkimais vyko į "Geležinio vilko" rinktinės vado skyrimas. Žvejo įsakymu "Geležinio vilko" rinktinės vadu buvo paskirtas A. Varkala-Zaliukas Daumantas.

1947 m. sausio 12 d. įsakymu Nr. 1 ("Tauro" apyg.) buvo sukurta Birutės rinktinė ("Žalgirio" rinkt.). Dariaus-Girėno kuopa ir "Geležinio vilko" rinkt. 5-oji kuopa), o rinktinės vadu paskirtas buvęs "Geležinio vilko" rinktinės štabo viršininkas Juozas Lukša-Skirmantas.

Nuo 1947 m. rugpjūčio 20 d. (įsak. Nr. 26) Juozas Lukša-Skirmantas laikinai skiriamas apygardos žvalgybos skyriaus viršininku, o 1947 10 16 įsakymu Nr. 33 patvirtinamas šioms pareigoms. "Tauro" apyg. vadai Žvejys 1947 m. gruodžio viduryje Juozas Lukša-Skirmanta išsiuntė į Vakarus, kaip Lietuvos rez-

kėjams ir prašyti jų visokeriopos paramos partizaninio judėjimo palaikymui. Suvalkų vaivadijoje, pasienio vietovėse, mūsų kuopos kovotojai rasiavo prieiglobstį ir nuo masinių KGB kariuomenės siautėjimų. Atsakingais už šios grupės veiklą Punsko apylankėse buvo paskirti Kostas Kubilius-Meška ir Antanas Sniževičius-Erelis.

Kada mūsų kuopa iš "Perkiuno" rinktinės buvo perduota Vytauto rinktinei (šiuo tikslu į mūsų kuopą buvo atvykę Vytauto rinkt. vadas V. Gavėnas-Vampyras, rinktinės štabo viršininkas V. Va-balas-Kunigaikštis-Grambuolys, rinktinės žvalg. sk. viršininkas Alb. Ratkelis-Oželis, "Tauro" apyg. kapelionas J. Lelešius-Grafas ir rinkt. sk. virš. ltn. J. Aleči-ka-Rymantas), ir tada susitarta, kad, siekiant geresnės konspira-cijos ir Punsko apylankėse būvusių 4-os kuopos kovotojų saugu-mo, jų skaičių ir vadovus turėjo skirti kuopos vadams, nesilinkiant į tai nei rinktinės, nei apygardos vadovybei. Taip pat buvo sutarta, kad apie kovotojų skaičių ir vadovaujančius asmenis Punsko apylankėse nebūs išskuoja jokiuo-se dokumentuose, kurie patekė į MGB rankas keltų didžiule gres-mę mūsų vyrams Lenkijoje. Tali patvirtinta į situacija 1946 m. ge-gužės mén. pabaigoje, kai iš Va-karu į Lietuvą atvyko J. Deksnys-Hektoras-Dauoras ir V. Stanevičius-Stancika-Lokys, Andrius Meška, Atila, kuriuos iš Lenkijos į "Tauro" apygardą lydėjo mūsų vyrai K. Kubilius-Meška ir A. Sniževičius-Erelis. Visi jie apygardoje buvo nusprendę Punsko apylankėse apgyvendinti dali savo kuopos vyru, kurie, naudodamiesi gimi-nystės ryšiais ir pašintim, turėjo paméginti per vietinius gyvento-jus išsiusti ar atvežti į Vakarus laikikus Lietuvos politiniams ve-

kiams ir prašyti jų visokeriopos paramos partizaninio judėjimo palaikymui. Suvalkų vaivadijoje, pasienio vietovėse, mūsų kuopos kovotojai rasiavo prieiglobstį ir nuo masinių KGB kariuomenės siautėjimų. Atsakingais už šios grupės veiklą Punsko apylankėse buvo paskirti Kostas Kubilius-Meška ir Antanas Sniževičius-Erelis.

Kada mūsų kuopa iš "Perkiuno" rinktinės buvo perduota Vytauto rinktinei (šiuo tikslu į mūsų kuopą buvo atvykę Vytauto rinkt. vadas V. Gavėnas-Vampyras, rinktinės štabo viršininkas V. Va-balas-Kunigaikštis-Grambuolys, rinktinės žvalg. sk. viršininkas Alb. Ratkelis-Oželis, "Tauro" apyg. kapelionas J. Lelešius-Grafas ir rinkt. sk. virš. ltn. J. Aleči-ka-Rymantas), ir tada susitarta, kad, siekiant geresnės konspira-cijos ir Punsko apylankėse būvusių 4-os kuopos kovotojų saugu-mo, jų skaičių ir vadovus turėjo skirti kuopos vadams, nesilinkiant į tai nei rinktinės, nei apygardos vadovybei. Taip pat buvo sutarta, kad apie kovotojų skaičių ir vadovaujančius asmenis Punsko apylankėse nebūs išskuoja jokiuo-se dokumentuose, kurie patekė į MGB rankas keltų didžiule gres-mę mūsų vyrams Lenkijoje. Tali patvirtinta į situacija 1946 m. ge-gužės mén. pabaigoje, kai iš Va-karu į Lietuvą atvyko J. Deksnys-Hektoras-Dauoras ir V. Stanevičius-Stancika-Lokys, Andrius Meška, Atila, kuriuos iš Lenkijos į "Tauro" apygardą lydėjo mūsų vyrai K. Kubilius-Meška ir A. Sniževičius-Erelis. Visi jie apygardoje buvo nusprendę Punsko apylankėse apgyvendinti dali savo kuopos vyru, kurie, naudodamiesi gimi-nystės ryšiais ir pašintim, turėjo paméginti per vietinius gyvento-jus išsiusti ar atvežti į Vakarus laikikus Lietuvos politiniams ve-

apygardos vadui Drungai-Myko-lui-Jonui ir atpažinus Deksnį bei Stanevičių, buvo sugražinti ginklai. Tai įrodo, kad nei rinkti-ne, nei apygarda apie mūsų vy-rus, gyvenusius Lenkijoje, jokiu-žinių ir dokumentacijos neturėjo. I "Tauro" apyg. archyvą galėjo patekti būvusio "Perkiuno" rinkt. vado kapit. V. Navicko-Perkiuno-Aukščių užrašai, nes jis žinojo apie 4-os kuopos bandymus už-megzti ryšį su Vakarais, o A. Sniževičiui-Ereliui net dokumentus parūpinti buvo žadėjęs. (Doku-mentų įsigijimo klausimas buvo išprestas su Punsko apylankėliu lietuviams, bet tai jau kita tema.) Kadangi apsilūpinimas doku-mentais buvo individualus, todėl apie 4-os kuopos bandymus už-megzti ryšį su Vakarais, o A. Sniževičiui-Ereliui net dokumentus parūpinti buvo žadėjęs. (Doku-mentų įsigijimo klausimas buvo išprestas su Punsko apylankėliu lietuviams, bet tai jau kita tema.) Kadangi apsilūpinimas doku-mentais buvo individualus, todėl apie 4-os kuopos bandymus už-megzti ryšį su Vakarais, o A. Sniževičiui-Ereliui net dokumentus parūpinti buvo žadėjęs. (Doku-mentų įsigijimo klausimas buvo išprestas su Punsko apylankėliu lietuviams, bet tai jau kita tema.)

Dar vienas netikslumas. Apie 1947 m. birželio 10 d. Gintautų km. Kalvarijos valsč. paėmta slėptuvė "Paneriai". Ji visiškai nebūvo pritaikyta gynybai ir dėl to net norėdami kovotojai nebūtų galė-ję atsižaudyti. Ūkininko, pas kurį buvo įrengta slėptuvė, sūnaus Zalecko pasakojimu, čekistai ap-supe sodybą pareikalavo parodyti slėptuvę. Seimininkui pradėjus gintis, kad namuose jokios slėptuvės nėra, jie paklojo trobesių planą, kur buvo pažymėta ne tik tikslai slėptuvės vieta, bet ir landa į slėptuvę. Tuo metu slėptuvėje bu-vė partizanai Sergiejas Bendare-vičius-Spokas (kuopos vadasis, su-žiestas) ir kovotojas Julius Mel-kus-Lubinas supratė, kad slėptuvė surasta. Tada slėptuvėje Špo-

(Nukelta į 4 pal.)

1993 m. balandis

TREMTINYS

4

(Atkelta iš 3 psl.)

kas susprogino granatą, nuo kurios jis žuvo, o Lubinas buvo kontuzytas ir netekės sąmonės. Tada čekistai privertė keturiolikmetį Zalecko sūnų lištį į slėptuvę ir ištiraukti lavonus. Zalecko (stinaus) pasakojimu, Lubinas po kelioliukos minučiu, jau paguodytas kie me, atsigavo ir čekistų buvo išvežtas.

Dar vienas netikslumas, - tai "Baltųjų rūmų" adresas. Jie buvo įrengti Marijampolės apskr., Kalvarijos valsč. Menkupių km. pas Lietuvos Neprisklausomybės savanorių Pupkų (leidinyje nurodytas Būdviečių km.).

Leidinyje 1947-1948 m. pradžios aprašomuose įvykiuose nurodoma Vytauto rinkt. 42 (3-oji) ir 43 (4-oji) kuopos. Privalau patikslinti, kad iki 1948 m. balandžio mén. visoje rinktinėje buvo išlikusi senoji kuopų numeracija (t.y. 1-a, 2-a, 3-a ir 4-a kuopa). Jeigu ir buvo numatyta pakeisti kuopų numerius, tai apygarda iki nurodyto laiko tokia nurodymu nebuvo davusi.

Nuoroda, kad "Lietuvos pusėje Lenkijos pasienyje buvo sudarytos grupės partizanų, kurių uždavinys buvo užtikrinti žmonių ir korespondencijos pergabėnima per sieną į Lenkiją" ("Laisvės kovų archyvas" Nr.3-4, p.27) neatitinka tikrovės. 4-oje kuopoje buvo trys koviniai būriai, kuriems buvo paskirti tikslūs valstybinės sienos ruožai: 1-ajam būriui (vadas V. Valenta-Dobilas) - nuo Mockavos iki plento Kalvarija-Su-

valkai, nuo plento iki Reketijos pasienio užkardos - 2-ajam būriui (vadas V. Matulevičius-Pempė) ir nuo Reketijos užkardos iki Liubavo - 3-ajam būriui (vadas S. Kajokas-Kovas). Stasys Gurevičius-Nykštukas kuopos vado Špoko paskyrimu pakeitė Lenkijoje buvusią Antaną Marcinoni-Balandį ir nuo 1947 m. gegužės mén. buvo atsakingas už veiklą Lenkijoje (Nykštukas ir Šeškas- A. Kvedaravičius žuvo Lenkijoje - Augustavo miškuose 1949 m.).

Dar norėčiau kreiptis į panevėžiečius. 1945 m. iš Rytprišių per Lenkiją "Perkūno" rinktinę pasiekė panevėžietis Rapolas (pavardė nežinoma), kuris buvo pabėgęs iš fronto, kai tik jis nuvėžė po "mobilizacijos". Partizanova Rüdelės km. apylinkėse (tarp Kalvarijos ir Lazdijų). Mes jį vadiname Rapoliku. Jis buvo nedidelio uglio, smulkaus kūno sudėjimo, pažandėje turėjo nedidelį apgamą (panašu į karą), nuo kurio neskuto barzdaplaukių: sakydavo, kad iš jų bus galima atpažinti žuvusį. Rapolukas žuvo 1948 ar 1949 metais. Gal smulkesniu žiniu, o gal ir pavardę galėtų pasakyti su Rapoliku partizanavęs Juozas Šiupšinskas-Krienas, šiuo metu gyvenantis kažkur Klaipėdos krašte. (Gal čia galėtų padėti LPKTS rajonų skyriai ir praneštu panevėžiečiams J. Šiupšinsko adresą.)

S.KAJOKAS
Buves Vytauto rinktinės,
4-os kuopos partizanas

IVYKIAI

KAUNAS. Balandžio 22 d. skautai, 1941-ųjų mėtų tremtinei Antanai GOBERIENEI buvo sugražintas "Lelijos" ordinatas, kurį jai įteikė 1939 m. Lietuvos Prezidentas Antanas Smetona.

Nuotraukoje iš kairės: ordiną įteikusi N. Pupeleinė, skautininkė A. Goberienė, paskautininkė A. Mičenienė ir vyr. skautė J. Čeikauskienė

Tautos Fonds - Lithuanian National Foundation, Inc., Niujorke - Lietuvos jaunimui skiria 150 stipendijų. Iš jų: 100 vienkartiniai stipendijų dieninių fakultetų studentams po 100-150 USD, 50 stipendijų po 200 USD aukštajai mokyklai baigusiems studijoms giliinti dirbant mokslių darba.

Norintys gauti stipendiją turėtų kreiptis TF Lietuvos atstovybės pirmmininko A. Skaisgirio vardu šiuo adresu: 2600 Vilnius, Bernardinų 8, 22 kamb.

Prie motyvuoto pareiškimo pridėti:

1) aukštostosios mokyklos studijų knygelės pirmo puslapio ir paskutinio semestro puslapio kopijas;

2) bent vieno profesoriaus (docento) rekomendaciją.

Balgusiems aukštajai mokyklai - vietoj studijų knygelės reikia pridėti diplomo kopiją.

Pageldautinos tremtinį, politinį kalinių, rezistencijos dalyvių organizacijų rekomendacijas.

Tautos fondo Lietuvos atstovybė

Vyr. redaktorė Vanda PODERYTĖ, lit. redaktorė Danutė BARTULIENĖ,

koresp. Edmundas SIMANAITIS,

techninė redaktorė Birutė OKSAITĖ

Rinko ir maketavo "LITERA". Spaudinė "Aušros" spauduvė Kaune. Vytauto pr. 25. Osteitinė spauda. 1 sp. lankas. Tiražas 8 000. Užs. Nr. 511

ATSILIEPKITEI

Gydytojo Antano RAZMOS (manoma, kad dabar gyvena Amerikoje) ieško buvęs Džezkazgano lag. kalnynas L. BIRGIOLA, Gedimino 27-41, Jurbarkas.

Adelė KUNDROTAITĖ kilusi iš Žemaitijos, 1953 m. kalėjo Kauno kalėjime (Mickevičiaus g.). Jos ieško likimo draugė Liuda GELGOTAITĖ- PUNIŠKIENĖ, Sudu 31-60, Jonava, tel. 54110.

Partizanas **Antanas KARBONSKIS** pokario metais veikė Simno, Alytaus, Eišiškių raj. Turėjo žmoną Stefaniją ir sūnų Antoną. A. Karbonskio artimųjų ir žinancių jo žuvimo, palaidojimo vietą ir datą ieško Stanislava BRENSIENĘ, Notėnai, Skuodo raj., tel. 47187.

Juozas JANKAUSKAS, g. 1899 m., kilęs iš Kauno apskr., Panemunės valsč. 1919-1920 m. - Lietuvos neprisklausomybės kovų dalyvis. 1945 02 16 jis išsivedė iš namų (Kaunas, Panemunė, Perlojos g.) NKVD kariškiai neva patikrinti dokumentų. Daugiau jis negrindo. Žinancių apie jo likimą ieško "Tremtinio" redakcija.

Jonas KAŠETA gimė 1898 m. Merkinės apskr. Marcinkonių valsč. Žilurų km.

1918 m. kuriantis Lietuvos Valstybei, trys broliai Kašetas - Jonas, Pranas ir Juozas išėjo savanoriais ginti Tėvynės. Jonas tarnavo kavalerijoje. Vėliau baigė policijos mokyklą, dirbo Mažeikių apskr. policijoje: Tirkiliuose, Vieksniuose, Mažeikiuose ir daugiau kaip 10 metų Akmenėje.

1940 m. okupantu atleistas iš darbo, grįžo su šeima į ūkį Akmenės valsč., Mažilių kaimę. Pirmųjų 1941 m. birželio 14 d. trėmimų išvengė. Po karo slapstėsi miškuose, patikėjės okupantų įsaku, prisiregistravo.

1946 metų rudenių mus areštavo. J. Kašeta buvo kalinamas Mažeikių, Šiaulių, Lukšiškių kalėjimuose. Nuteistas 10 metų pagal 10 str., ištremtas į Karagandos lajerius. Kalėjimuose žiauriai kan-

SKELBIMAI

Prašome palihdyti apie šiuos rezistencijos dalyvius, norinčius gauti rezistencijos dalyvio pažymą: Jonas Pranevičius, Petras Navagrūdis, Adolfas Navagrūdis, Jonas Daukša, Antanas Lazutka, Veronika Lazutkienė, Petras Devenis, veikė Radviliškio raj.; Antanina Dručkutė, veikė Rokiškio raj.; Elvyra Ziliūtė, Vytautas Paulauskas, veikė Kretingos raj.

Atsiliepimus prašome siusti LPKTS tarybai, K.Donelaičio 70b, 3000 Kaunas.

Ilsėkitės ramybėje

Po ilgos ir sunkios ligos mire Lietuvos aviacijos viršila, Ukmergės apygardos partizanų būrio vadė

Juozas MAŽEIKAI, g. 1911 m. Sumtas 1946 m. mūšyje netekės dešines rankos. Kalėjo Karagandos lageriuose. Į Lietuvą gržo 1962 m. Palaidotas Kaune, Panemunės kapinėse.

Po sunkios ligos balandžio 4 d. mire buvęs Uchtos ir Vorkutos lagerų kalnynas

Mykolas GINKA, g. 1908 m. Sumtas 1945 m. Į Lietuvą gržo 1956 m. Palaidotas Karmelavos kapinėse.

Ilsėkitės ramybėje, mielieji kovų bendražygiai.
Tebunie lengva Jums gimtinės žemė.
Nuosirdžiai užjaučiame giminės ir artimuosius.

Buvę Magadano, Karagandos ir Vorkutos politkalinių

Eugenijui STOŠKUI atminti

Negailestinga mirtis 1993 02 13 išpleše iš mūsų tarpo aktyvi, LPKT Sajungos narių, gabu ryžtingą veikėją Eugenijų Stoškų. Jis gimes 1927 05 24 Jurbarko valsč. Balandžių km. pasiturinčių ūkininkų šeimoje. 1949 m. buvo nuteistas ir įkalintas Archangelsko lageriuose. 1957 m. gržo į Lietuvą ir dirbo įvairose statybinėse organizacijose. 1957 m. neakivaizdiniu būdu baigė LŽŪ Akademiją ir išgijo žemės ūkio buhalterinės apskaitos ekonomisto specialybę. Nuo 1987 m. pensininkas į paskutinę kelionę išydejome 1993 02 16.

Mūsų skyriaus kolektyvas kartu su šeimą liūdėme ir gedime šios talentingos, patriotiškos asmenybes.

Tebunie lengva jam Lietuvos žemele

LPKTS Kretingos skyriaus taryba

Akmenės visi pasitraukėme. Jonas Kašeta, kaip Neprisklausomos Lietuvos savanoris, Laižuvos valsč. Naudvario km. gavo 8 hektarus žemės, buvo apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordinu ir keturiiais medaliais. Per kratas ir suėmimo metu viskas buvo atimta.

Gal atsirastų žmonių, pažinojusių Joną Kašetą, o gal ir kartu kalėjusių su juo?

Rašykite: Stasei Čepinskienė, Trakų g. 7-12, Kaunas

DEKOJAME

BALTO pirmmininke
p.M.Rudienai uz vaistų siuntą,

Lietuvii bendruomenei
iš Čikagos, Braitonono parko
apylinkės už labdaros siuntą.

p.F.Tiskui iš Klaipėdos,
uz piniginę auką

TREMTINYS

1993 m. balandžio 21 d. Nr. 8(89). SL 289. Kaina šu akciju 8 tal. Mūsų adresas: 3000 Kaunas, Donelaičio 70^b, tel. 209530